

NASIONALE SENIOR CERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2021

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE
NASIENRIGLYNE

Tyd: 3 uur

200 punte

Hierdie nasienriglyne word voorberei vir gebruik deur eksaminatore en sub-eksaminatore, almal van wie vereis word om 'n standaardiseringsvergadering by te woon om te verseker dat die riglyne konsekwent geïnterpreteer en toegepas word in die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal nie enige besprekings of korrespondensie rakende die nasienriglyne aangaan nie. Dit word erken dat daar verskillende sienings oor sekere sake van belang of detail in die nasienriglyne mag wees. Dit word ook erken dat, sonder die voordeel van die bywoning van 'n standaardiseringsvergadering, daar verskillende interpretasies van die toepassing van die nasienriglyne mag wees.

AFDELING A**VRAAG 1**

1.1	1.1.1	B
	1.1.2	D
	1.1.3	C
	1.1.4	D
	1.1.5	C
	1.1.6	D
	1.1.7	A
	1.1.8	A
	1.1.9	B
	1.1.10	C
1.2	1.2.1	J
	1.2.2	A
	1.2.3	H
	1.2.4	B
	1.2.5	G
	1.2.6	D
	1.2.7	K
	1.2.8	I
	1.2.9	C
	1.2.10	F
1.3	1.3.1	Belegging
	1.3.2	Grondtekstuur
	1.3.3	Spesialisasie
	1.3.4	Duursaam
	1.3.5	Indikatorplante
	1.3.6	Topografie
	1.3.7	Drakrag
	1.3.8	Geenbewerking
	1.3.9	Korttermynkrediet
	1.3.10	Veerekords

AFDELING B**VRAAG 2 HULPBRONBENUTTING, GRONDGEBRUIK EN BOERDERYSTELSELS****2.1 Arbeidhulpbronne****2.1.1 Definisie van arbeid**

Arbeid is die fisiese en verstandelike werk wat deur mense gedoen word.

2.1.2 Tipes arbeid

- (a) Los arbeider Stuk arbeider
- (b) Geleentheidsarbeider
- (c) Permanente arbeider

2.1.3 Invloed van siektes op die produktiwiteit van die onderneming

- Arbeider is afwesig van werk a.g.v. siekte of behandeling. Verlore werksure.
- Ander arbeiders vat tyd af om om te sien na siek arbeider. Verlore werksure.
- Arbeider het 'n lae arbeidsdoeltreffendheid a.g.v. lae energievlakke.
- Toename in kostes omdat gesonde arbeiders oortyd moet werk.
- Toename in kostes a.g.v. behandeling van siek arbeider.
- Afname in algehele winsgewendheid van die onderneming.

Enige 4

2.1.4 Verhoging van produktiwiteit van arbeiders

- Deur die fisiese beplanning van die boerdery.
- Deur die beplanning van die produksieproses.
- Deur daaglikse beplanning/duidelike opdragte.
- Deur die skep van ekonomiese eenhede/regte soort en aantal arbeiders.
- Deur goeie toesig en beheer.
- Deur doeltreffende meganisering.
- Deur die skep van goeie welstand en lewensomstandighede vir arbeiders.
- Deur die skep van 'n goeie werksomgewing en toestande.
- Deur motivering van die arbeiders deur beloning, erkenning en bemagtiging.
- Deur opleiding.

Enige 5

2.2 Presisieboerdery

2.2.1 Geïntegreerde produksiebestuurstelsel

Dit is 'n produksiestelsel wat gebruik maak van verskeie elemente, naamlik:

- goeie tegnologie
- goeie bestuur
- goeie toerusting
- maksimale hulpbronbenutting
- om maksimale wins/produksie te bereik
- met minimale insette
- en minimum risiko

2.2.2 Doel van presisieboerdery

- (a) Om insetkoste te minimaliseer.
- (b) Om optimale produksie te verkry.

2.2.3 Hoof tegnologiese hulpmiddels

- GPS/globale posisioneringstelsel
- GIS/geografiese inligtingstelsel
- Opbrengsmonitors/Metingsinstrumente
- Afstandbeheerders/VRT
- Rekenaarstelsel

Enige 3

2.2.4 Nadele van presisieboerdery

- Dit is duur. (Aanvangskoste sowel as opgradering van tegnologie en stelsels)
- Vereis baie hoë bestuursvaardighede/kennis/vaardigheid
- Vereis baie goeie tegnologiese vaardighede.
- Baie moeilik om op gemengde boerderye toe te pas.

Enige 3

2.2.5 Twee tipes kapitaal, voorbeeld en omsettingstermyn

- Vaste kapitaal
grond/landerye
langtermynkapitaal/langer as 10 jaar
- Roerende/losgoed kapitaal
masjinerie/trekkers/spuitpompe/implemente/hommeltuig
mediumtermynkapitaal/tussen 2 en 10 jaar
- Bedryfskapitaal – gifstowwe

2.3 Ekstensiewe en intensiewe boerderymetodes

2.3.1 B

2.3.2 A

2.3.3 B

2.3.4 A

2.3.5 A

2.3.6 B

2.4 Gronddegradasie

2.4.1 Oorsake van gronddegradasie

- Oorbenutting deur swak boerderytegnieke.
- Oorbeweiding/ontbossing.
- Klimaatsverandering.
- Bevolkingsgroei en stedelike uitbreiding.
- Besoedeling en afvalstorting.

Enige 4

2.4.2 Gevolge van gronddegradasie

- Verlies van talle grondstowwe.
- Onvrugbaarheid wat tot kaal kolle/erosie en geen plantegroei lei.
- Verlies van ekosisteme.
- Waterskaarste.
- Vinnige klimaatsverandering.
- Armoede en migrasie.
- Verminderde produksie potensiaal

Enige 4

2.4.3 Voordele verkry uit 'n kampstelsel by veeproduksie

- Veldtipes met dieselfde potensiaal en smaaklikheid vir weiding word saam afgekamp.
- Wisselweiding/drukbeweiding is moontlik met gereelde rusperiodes.
- Verskillende groepe diere kan op een plaas gehou word.
- Verskillende tipes diere kan aangehou word.
- Diere word veilig gehou.
- Sekere dele geneig tot erosie asook waterbane kan afsonderlik afgekamp word.
- Veeladings en diereverhouding kan beheer word volgens die drakrag.
- Die brand van kampe kan makliker beheer word.

Enige 4

VRAAG 3**3.1 Volhoubaarheid, Sakeplan, Entrepreneurskap en Bemarking****3.1.1 Wie is die entrepreneur?**

Beide Piet en Jan.

3.1.2 Persoonlike eienskappe van entrepreneur

- Is energiek.
- Het baie selfvertroue.
- Is innoverend.
- Is 'n kansvatter/bereid om risiko te neem.

Enige 2

3.1.3 Dokument vir finansiële hulp

Besigheidsplan/sakeplan.

3.1.4 SSGB (SWOT)-ontleding

S (S) = Sterk punte van onderneming

S (W) = Swak punte van onderneming

G (O) = Geleenthede vir onderneming

B (T) = Bedreigings vir onderneming

3.1.5 Tipe onderneming bygevoeg

Agritoerisme.

3.1.6 Nadele van agritoerisme

- Dit is 'n duur proses om aan die gang te kry.
- Kan negatiewe impak op omgewing hê indien nie reg bestuur nie.
- Openbare aanspreeklikheid in geval van beserings, ens. kan voorkom.
- Ekstra verantwoordelikhede ontstaan.
- Opgeleide mense om sy nuwe onderneming te dryf is moontlik skaars.
- Baie wette reguleer landbou tesame met toerisme.
- Kan 'n verlies op privaatheid tot gevolg hê.
- Baie groter druk ontstaan op bestaande infrastruktuur.
- Vervoer, maatskaplike welsyn, bemagtiging, ens. kan probleme skep.

Enige 4

3.1.7 Voordele van diversifikasie vir Piet

- Die plaas/grond/infrastruktuur word beter benut.
- Die boer en werksmag word beter benut met verskeie take deur die jaar.
- Minder risiko aangesien inkomstebronne en markte meer versprei is.
- Gereelde en vinniger inkomste word verkry.
- Toerusting/gereedskap en implemente word beter benut.

Enige 4

3.2 **Bemarkingskanale**

3.2.1 **Bemarkingsmetode**

Vrye bemarking

3.2.2 **Drie ander bemarkingsmetodes**

- Koöperatiewe bemarking.
- Beheerde bemarking.
- Internasionale bemarking.

3.2.3 **Identifiseer bemarkingskanale**

- A. Veilings.
- B. Padstal/dorpsbemarking.
- C. Varsproduktemarkte.
- D. Plaashekbemarking.
- E. Internetbemarking.
- F. Kontrakbemarking.

3.2.4 **Redes waarom kompetisie voordelig is vir vryemarkstelsel**

- Kompetisie veroorsaak dat produsente meeding tot beter kwaliteit produkte wat veroorsaak dat beter kwaliteit produkte vir die verbruiker beskikbaar is.
- Omdat beter kwaliteit produkte gelewer word, kan dit lei tot beter pryse.
- Beter pryse veroorsaak dat die produsent meer geleentheid kry om hul ondernemings te laat groei.
- Beter pryse lei tot nasionale ekonomiese groei asook die skep van werksgeleenthede.
- Groter kompetisie bevorder entrepreneurskap aangesien nuwe idees en inisiatiewe ontstaan.
- Kompetisie bevorder voedselsekuriteit.

Enige 4

3.3 **Vyf bemarkingstellings met term vir elk**

- Produkte koel gehou in koelkamers. – Opberging/Preservering.
- Produkte word in houers geplaas. – Verpakking.
- Produkte word na verbruikers geneem. – Vervoer.
- Produkte word verander na meer bruikbare vorm. – Verwerking/Prosessering
- Produkte word na verbruiker geneem teen betaling. – Verkope.
- Produsente word geldelik gehelp deur banke, ens. – Finansiering.

Enige 5

3.4 Vraag en aanbod

3.4.1 Faktor wat vraag beïnvloed

Die prys.

3.4.2 Hoe beïnvloed die prys die vraag

- As die prys van uie toeneem, daal die vraag na uie.

OF

- As die prys van uie afneem styg die vraag na uie.

3.4.3 Verklaar hoe die prys die wins beïnvloed volgens inligting

By lae pryse was die wins van die onderneming hoog.

Soos die prys styg, neem die wins van die onderneming af, omdat die vaste koste konstant bly en baie minder uie verkoop word.

3.4.4 Definieer vaste koste

Daardie gedeelte van die totale koste wat gegewe is/ onveranderlik/nie vermy/beheer kan word nie.

3.4.5 Voorbeelde van vaste koste by uieboerdery

- Aankoopprys
- Onderhoud
- Arbeid

Enige 2

3.4.6 Bereken gelykbreekpunt

$$\begin{aligned} \text{Gelykbreekpunt} &= \frac{\text{Vaste koste}}{\text{Prys} - \text{Veranderlike koste}} \\ &= \frac{\text{R4 800}}{\text{R3 000} - \text{R2 050}} \quad \text{of} \quad = \frac{\text{R4 800}}{\text{R950}} \\ &= 5,1 \end{aligned}$$

Daar moet dus meer as 5,1 ton uie per hektaar geoes word om wins te maak.

VRAAG 4**4.1 Finansiële beplanning****4.1.1 Inkomste- en uitgawestaat**

INKOMSTE	WAARDE (R)	UITGAWE	WAARDE (R)
Verkope pruime – uitvoer	R520 000,00	Nuwe aanplantings	R320 000,00
Verkope perskes – plaaslik	R500 000,00	Kunsmis	R110 000,00
Verkope appeltjies – plaaslik	R240 000,00	Onkruid-siektebeheer	R90 000,00
Perskes vir inmaak	R280 000,00	Bemarking	R60 000,00
Gedroogde appeltjies	R300 000,00	Verpakking	R120 000,00
Verkope pere – uitvoer	R490 000,00	Vervoer/brandstof	R190 000,00
		Arbeid (lone)	R670 000,00
		Water/elektrisiteit	R270 000,00
		Versekering	R 70 000,00
TOTAAL	R2 330 000,00	TOTAAL	R1 900 000,00

Puntetoekenning: Die oordra van 3 korrekte inkomstes

Die oordra van die ander 3 korrekte inkomstes

Die oordra van 3 korrekte uitgawes

Die oordra van die ander 3 korrekte uitgawes

Die oordra van die laaste 3 korrekte uitgawes

Die korrekte inkomstetotaal

Die korrekte uitgawetotaal

4.1.2 Bereken van wins/verlies

Wins = Inkomste – Uitgawe

= R2 330 000,00 – R1 900 000,00

= R430 000,00

4.1.3 Twee voorstelle om arbeidskoste te verminder

- Deur te meganiseer.
- Deur arbeid meer produktief aan te wend bv. deur motivering, daaglikse beplanning, toesig en opleiding – minder arbeid word dus benodig.
- Deur deeglike beplanning van die produksieprosesse sodat spiltjies van kommoditeite wat tegelyk baie arbeid vereis nie plaasvind nie – minder arbeid word sodoende benodig.
- Deur gebruik te maak van kontrakteurs eerder as te veel permanente arbeiders.
- Aflegging van onproduktiewe arbeiders as laaste uitweg.

Enige 2

4.1.4 Vier vereistes vir goeie rekordhouding

- Die inligting moet akkuraat wees.
- Die inligting moet volledig wees.
- Die inligting moet verstaanbaar wees.
- Die inligting moet bruikbaar wees.
- Dit moet op datum wees.
- Die stelsel moet voldoen aan die betrokke boerdery se behoeftes.
- Die stelsel moet verbruikersvriendelik wees.
- Die gebruiker moet oor genoegsame kennis beskik.

Enige 4

4.2 Oesmetodes**4.2.1 Identifiseer oesmetodes in foto's**

Oesmetode A = hand-oes

Oesmetode B = meganiese oes

4.2.2 Oesmetode vir varsproduktemark

Oesmetode A/hand-oes

4.2.3 Waarneembare eienskappe om te bepaal of produk goeies kan word

- Kleur.
- Grootte.
- Vorm.
- Fermheid.
- Afsnoering.
- Blaarveranderings.
- Geur.

Enige 5

4.2.4 Vier voordele van metode A (hand-oes)

- Kan selektief oes.
- Min beskadiging van die produk.
- Goedkoop/nie kapitaalintensief nie.
- Min onderhoud/slegs gereedskap en toerusting onderhou.
- Vereis nie 'n hoë mate van spesialisasie nie.

Enige 4

4.2.5 Tegniek met hand-oes

- Neem vrug sag in hand tussen vingers, maar nie met vingerpunte nie.
- Pluk vrug met 'n draai-aksie – nie aftrek sodat dit afskeur nie.
- Plaas sag in oeshouer – nie ingooi.

4.2.6 Vereistes aan oeshouer gestel

- Moet skoon wees volgens voedselveiligheidsplan.
- Vry wees van peste en plae/steriliseer.
- Vry wees van enige skerp punte om beskadiging van produk te voorkom.
- Stewig en duursaam om produk te beskerm en vir hergebruik.
- Maklik kan skoonmaak.

Enige 4

4.3 Verpakking

4.3.1 Inligting op die etiket volgens wet

- Handelsmerk/handelsnaam met produkbeskrywing van die inhoud.
- Skematiese of prentvoorstelling van die inhoud met bedieningsvoorstel.
- Naam en straatadres van vervaardiger van die produk.
- Lys van bestanddele in volgorde van bydrae tot die massa van die produk.
- Voedingsinligting volgens die ADT-tabelle.
- Verval datum/Vervaardigings datum
- Aandui van gewig/volume

Enige 4

4.3.2 Naam van die wet wat etikettering verplig

Die Wet op Voedingsmiddels, Grimeermiddels en Ontsmettingsmiddels.

OF

Wet 54 van 1972.

4.3.3 Voordele van verpakking van voedselprodukte

- Beskerming teen mikrobiologiese besmetting, reuke, kneusings ens.
- Hantering/vervoer word vergemaklik.
- Verhoog waarde van produk.
- Verleng die rakleef tyd.
- Dra inligting oor/identifisering.
- Vertoon beter.

Enige 4

4.3.4 Tot watter landbousektor behoort verpakking

Tersiëre landbousektor.

4.4 Stoor van graan

4.4.1 Faktore wat metode van stoor van graan bepaal

- Voginhoud van die produk.
- Relatiewe humiditeit van die omgewing gedurende die stoorperiode.

4.4.2 Voordele van stoor in sakke

- Makliker laai en hanteer.
- Bevat spesifieke gewig of hoeveelheid.
- Verskillende grade en soorte kan saam gestoor of vervoer word.
- Produk word nie direk aan lug blootgestel nie.
- Geïnfekteerde sakke kan apart behandel word.
- Sakke kan maklik individueel gemerk word.

Enige 4

Totaal: 200 punte